

עומקא דפרשה

חרטה על נדרי מצוה

המודעה בער"ה לנדרי מצוה

שער הציון

ערש"ק ח' כסלו תשס"ט

"בלי נדר" בנדרי מצוה

אין נשאלין אלא מדוחק

פר' ויצא - בענין נדרי מצוה

אין נשאלין אלא מדוחק

הרב אהרן יצחקי

כתב הרמב"ם (נדרים פ"ג הכ"ה) "...אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן ולא ישאל עליהן אלא מדוחק שנאמר נדרי לה' אשלם", ונפסק בשו"ע (יו"ד סי' רג ס"ג). ובסוף משנה כתב ע"ד הרמב"ם, "דברי טעם הם, דלמה יגרע כח ההקדש להשאל עליו אם לא מדוחק, ומקרא מסייעו נדרי לה' אשלם". ויש לתמוה ע"ד הכ"מ, למ"ל טעמא שלא יגרע כח ההקדש, הרי גם בנדרי מצוה אין נשאלין אלא מדוחק, וכמ"ש הריטב"א (פסחים כו, יבמות ה, נדרים כד), וכ"כ ברמזי הטור (סי' רג) ועוד פוסקים רבים, אע"ג דבנ"מ לא שייך הסברא שיגרע כח ההקדש, וע"כ דגם מחמת הפסד עצם המצוה אין נשאלין אלא מדוחק, והרי בכל מעשה הקדש יש גם מצוה, א"כ למ"ל טעמא דשמא יגרע כח ההקדש.

ולכאורה י"ל דנ"מ באופן שהיה איסור במעשה ההקדש, כגון שהקדש בע"מ או מחוסר זמן, ולתוס' (זבחים קיד:) בדיעבד חל ההקדש, או שגגב והקדש דהוי מצוה הבאה בעבירה, ובכל אלו אין חשש להפסד המצוה, ואדרבה, מצד זה מצוה לישאל כדי להפקיע את האיסור, אבל משום הפסד הקדש אין לישאל עליהם. אך ז"א, דכיון שעבר איסור בודאי הוי בכלל דוחק ומצוה לישאל כדי לינצל מעונש. ואולי נ"מ במופלא הסמוך לאיש דנדרו נדר, ומ"מ י"ל דאין חוששין להפסד מצוה ידידה כיון שאינו בר מצוה, אבל להפסד הקדש חיישינן (ועיין אמרי בינה (נדרים סי' כח) שדן אם ישנו בשאלה).

והנראה בזה, דהנה במחנ"א (צדקה סי' ה) חידש, דאע"ג דאין נשאלין על נדרי הקדשות אלא מדוחק, מ"מ בתרומה נשאלין אף שלא מדוחק, כיון שאינו רוצה להפקיע המצוה לגמרי שהרי בדעתו לחזור ולתרום אח"כ. וכוונתו, דכיון שבדעתו לחזור ולתרום, אין כאן הפסד לכהנים, ולא הפסד המצוה. וכע"ז כתב גם באמרי בינה (נדרים סימן יח), ועוד, אמנם הש"ך (יו"ד סי' שכג סק"ז ובגה"כ) ס"ל דגם בתרומה אין נשאלין אלא מדוחק. וכן מבואר בהמהרי"ט (קידושין לה). הגהות המחנ"א (נדרים פ"ה), ועוד. וכן משמע בריטב"א (פסחים מו, נדרים כד), ומאירי (ב"מ נג).

וצ"ע למה נייד הש"ך ודעימיה מסברת המחנ"א. ואולי ס"ל דלא סגי במה שבדעתו לתרום כיון שאינו מוכרח לתרום, דהא יתכן שלא יאכלנו ולא יפריש כלל, או שימכרנו לאחר, או שיתן לאחר לתרום, ודעת הרמב"ן (גיטין סו) דלא בענין שליחות להפרשת תרומה, ונמצא דלא יקיים את המצוה, [והר"ן שם חולק עליו]. ולפ"ז אם אמר הר"ע להקדיש וחזר ואמר הר"ז לנדרי, יכול לישאל על מש"א הר"ז, שהרי מוכרח להקדיש שוב מצד נדרו הר"ע.

עוד י"ל, דס"ל להש"ך דכיון דבתרומה כבר עשה את המצוה, ואם ישאל עליה תתבטל המצוה שעשה למפרע, ל"מ מה ששוב יחזור ויתרום, דמ"מ הפסיד את המצוה הראשונה שעשה, ומצוה זו שיעשה אח"כ היא מצוה חדשה. ולפ"ז ל"ש סברא זו רק היכא שע"י נדרו חל מצוה, אבל כל שנדרו רק חייב אותו לעשות מצוה, י"ל דמודה הש"ך דנשאלין בו אף שלא מדוחק, כיון שע"י ההתרה לא תתבטל המצוה שעשה.

ומעתה י"ל בישוב דברי הכ"מ, דדעתו לחלק בנידון זה בין נ"מ לנדרי הקדשות, דבנ"מ שאין החשש רק להפסד המצוה של עצמו, שם יש להקל ולהתיר אם אך בדעתו לעשות שוב את המצוה, אבל בנדרי הקדשות שהוא מגרע כחם של אחרים, בזה לאו כל כמיניה להתיר נדרו על סמך מה שבדעתו ליתן אח"כ, ובפרט היכא דאמרין אמל"ג כמסירה להזיוט, ולכך כתב סברא זו בנדרי הקדשות, דנ"מ שאין להתיר על סמך מה שבדעתו לחזור להקדיש.

"בלי נדר" בנדרי מצוה

הרב יצחק לוי

"האומר אשנה פרק זה הוי כאילו נדר לתת צדקה" (שו"ע יו"ד סימן ריג ס"ב). אף שלא אמר לשון נדר "הרי עלי ללמוד", הוי נדר, משום דבנדרי מצוה מתחייב באמירה בעלמא. וכן הוא לשון השו"ע (סימן רנ"ח ס"י) שהאומר "אתן כך וכך לצדקה" חייב ליתן. וכדי שלא יהא הדיבור עליו בנדר, יש לומר "בלי נדר", כן מבואר בשו"ע (סימן רג ס"ד, רנ"ז ס"ד) שאם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר בלא נדר, והמקור הוא מדברי הרא"ש (נדרים פ"ק סימן ח) וטור (סימן רג), וכע"ז איתא בשו"ע (סימן ר"ד ס"א) לגבי מנהגי איסור.

וצל"ע ביסוד אמירת "בלי נדר", דמאחר שנתחדשה ההלכה בנדרי מצוה דאפילו באמירה בעלמא מתחייב, והתורה גזרה שחל עליו חיוב נדר, איך מהני אמירתו "בלי נדר", וכי יש ביד האדם כח לבטל דין התורה במה שגילה דעתו שאין רצונו בדין התורה.

ואשר נראה לבאר בזה, דביסוד הדין דמתחייב באמירה בעלמא יש לעיין מ"ש מנדרי הקדש דמבואר במגילה (ח) דצריך לומר דוקא "הרי עלי" דהוי כמאן דטעין אכתפיה. ומצאנו בזה שני דרכים, הריטב"א (נדרים ח) כתב דבאמת גם בנדרי מצוה בעינן "הרי עלי", אלא דאפילו בלי אמירת הרי עלי מתחייב משום יד לנדר, וכ"מ בראמ"ה שם. אך בר"ן שם משמע דבנדרי צדקה ומצוה נתחדש מקרא ד"בפיך זו צדקה" גדר חדש בהלכות נדרים, דמתחייב בהו באמירה בעלמא, וכן מבואר ברמב"ם (נדרים פ"א הכ"ט), וכן מוכח בתוס' (שם). ונראה דנחלקו ביסוד דין נדרי מצוה אי הוי נדר גמור כהקדש, וממילא גדרו התחייבות גמורה, וכן בעינן לשון נדר הרי עלי, או דל"ה נדר גמור, אלא גדרו חיוב קיום האמירה, ואין צריך "התחייבות" אלא סגי בהחלטה בעלמא (ועיין סברא זו בשו"ת מהרי"ט ח"ב יו"ד סימן כח). והנה בביתאור הגר"א כתב דלדעת הרא"ש (נדרים ח) הוי אשנה פרק זה נדר משא"כ להר"ן ל"ה נדר, וכ"כ בשו"ת מים עמוקים להראנ"ח (סימן מד), ובשו"ת מהר"ם פדאוהו (סימן עב), ובמרומי שדה שם. ולשון הטור (סימן ריג) דהוי "נדר גמור", ובב"י שם כתב שכן הוא דעת הרא"ש, וכ"כ בשפ"א (שם). והמדייק בלשון הרא"ש והר"ן שם יראה ההבדל שבדבריהם. ולדברינו נראה כוונתם, דהרא"ש דס"ל דנ"מ הוי נדר גמור ע"כ דס"ל דבעינן לשון נדר, ובלא לשון נדר חל רק מדין יד. והר"ן דס"ל דלא הוי נדר הוא משום דס"ל דנ"מ הוא רק חיוב קיום האמירה וכמ"ש. [ולפ"ז מש"כ הרא"ש דנ"מ הוי נדר מבפ"ך זו צדקה, כוונתו דמשם מוכח עיקר דין נדר דנ"מ, ומש"כ הר"ן דילפינן מבפ"ך זו צדקה, כוונתו לחידוש זה הנאמר בנדרי מצוה דבקבלה בעלמא מתחייב, ואינו כשאר נדרי הקדש].

ומעתה מיושב היטב, דהנה בשו"ע (סימן ריג ס"ב) כתב ד"האומר אשנה פרק זה הוי כאילו נדר לתת צדקה", ובביתאור הגולה כתב דמקורו מדברי הרא"ש, ובביתאור הגר"א כתב ג"כ דפסק כדברי הרא"ש ולא כדברי הר"ן. ולדברינו נמצא שדעת השו"ע דנ"מ הוי נדר גמור ובעינן ביה "הרי עלי" כנדרי הקדש, ואם לא אמר הרי עלי חל מדין ידות. אשר לפ"ז הרא"ש והטור והשו"ע שפיר אזלי לטעמייהו במה שכתבו דמהני בנדרי מצוה אמירת בלי נדר, דכיון דיסוד החיוב באמירה בעלמא הוא משום יד לנדר, לכן אם אמר "בלי נדר" אין כאן יד.

ואם כנים דברינו, נראה דבצדקה (ו"א דה"ה בנדרי מצוה) דחל אפילו ע"י קבלה בלב, בעינן דוקא קבלה בלב להתחייבות גמורה כאילו היה אומר בפיו "הרי עלי", ואם רק החליט בלבו לעשות מצוה כאילו היה אומר אמירה בעלמא, אין זה מחייבו, שהרי בלב לא שייך דין ידות.

הר"ן בנדרים (כב): כתב, דהא דלא פתח ליה רב נחמן לרב סחורה את נדרו בחרטה, אע"ג דרב נחמן גופיה פסיק הלכתא דפותחין בחרטה, מפני שאותו נדר היה כעין דבר מצוה כגון שנדר להתענות זמן ידוע והתענה מקצת אותו זמן, ואילו היה מתחרט על עיקר הנדר יאבד שכר תעניותיו שהתענה אם היה תוהא על הראשונות, לפיכך לא היה מתחרט, עכ"ל.

ודברי הר"ן צ"ע, דלמה יאבד שכר תעניותיו, הרי לא התחרט על התעניות שעשה רק קבלת התעניות. אך זה ל"ק, כי מבואר בתענית (יב) דתענית בלא קבלה אינו תענית, ונמצא דהקבלה היא חלק מעצם התענית, ואם מתחרט על קבלת התענית הוי כמתחרט על התענית עצמו. אלא דמ"מ קשה, למה אינו יכול להתחרט רק על מה שקיבל את התענית בלשון נדר, ועל גוף הקבלה לא יתחרט. וי"ל דקבלת תענית בלא נדר אינו קבלה כלל. וכ"כ באמרי בינה (נדרים סי' יח), שיעורי הגר"ש רוזנבסקי, וחיידושי רבי ראובן (נדרים סי' יד). אלא דצ"ע, דלפ"ז גם אם היה מתיר ע"י פתח פקע מיניה קבלת התענית, ועיין בספרים הנ"ל מש"כ בזה. וע"ע בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' מה) וחווות יאיר (סוף סי' קכט).

עוד צ"ע בעיקר פירושם, דפשטות לשון הר"ן משמע שאין הבדל בין תענית לכל דבר מצוה, שכתב שאותו הנדר היה כעין דבר מצוה "כגון" שנדר להתענות, ומשמע דתענית אינו רק דוגמא של דבר מצוה. וכן מוכח במחנה אפרים (נדרים סי' טז) ובחכמת אדם (כלל ק ס"ו) שאין לחלק כלל בין תענית לשאר מצוה. וכן העיר בחידושי רבי ראובן, וכן פסק בערוך השולחן (יו"ד סי' רכח ס"ט). אלא דצ"ב למה אין להתחרט בנ"מ הו"ו על הקבלה בלבד וכנ"ל.

והנראה לומר, דהנודר לקיים מצוה קיומית, מלבד מה שחל עליו **חובת הנדר**, חל עליו **חובת המצוה** עצמה ונעשה עליו כמצוה חיובית, ואם יעבור על נדרו, מלבד שיש עליו איסור בל יחל, ביטל גם את המצוה עצמה. וכגון באומר אשנה פרק זה, אם לא ילמוד, מלבד מה שעבר באיסור נדר, עבר גם באיסור ביטול תורה. ודוגמא לדבר מצינו בכל מעשה הקדש או הפרשת תרומה, דעצם החלות חל מדיני נדר ויש בהו גם התרת נדרים, אבל ע"י חלות הנדר נעשה הדבר ממון הקדש וממון כהן, ויש בהו גם מעילה ומיתה ביד שמים, דהיינו שבכח הנדר להחיל על הדבר איסורים אחרים, וה"ה הכא בכח הנדר להחיל על האדם חובה מצד עצם המצוה. וראיה לדברינו ממש"כ בטור (או"ח סי' תרכד) דהמקבל עליו לצום שני ימים ביום הכיפורים אסור לו לאכול בשני הימים וקיימי עליה באיסור כרת [מספק], ומוכח דע"י קבלתו חל עליו גוף המצוה. שו"ר כעין יסוד זה בחידושי רבי ראובן (נדרים סי' ז).

והנה בגמ' ע"ז (א) וקידושין (לא) אמרו דגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ובעלמא אמרו כלל זה לענין סומא ועכו"ם ואשה שאינן מצויות במצות לעומת בר חיובא שהוא מצווה ועושה. ונלענ"ד דאף מצוה קיומית לעומת מצוה חיובית גדול קיום מצוה חיובית יותר מקיום מצוה קיומית, כי גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. ויסוד לדברינו נראה מדברי התוס' שם שכתבו שהטעם להא דגדול המצווה ועושה וכו' הוא מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו, עכ"ל, ולפי סברא זו גם במצוה חיובית הוא דואג יותר שלא לבטלו מאשר דואג במצוה קיומית, ולפ"ז נקטינן דגדול קיום מצוה חיובית ממצוה קיומית. וע"ע בברכות (מה) ואכמ"ל בזה.

ומעתה נראה דזהו הטעם דהמתחרט על נדרי מצוה הוי כתוהא על הראשונות, דלפי מה שביארנו הרי כל העומד בחיוב נדרו קיים עליו ג"כ עצם חובת המצוה בגדר מצוה חיובית, ונמצא שנדרו לקיים דבר מצוה הוא חלק מעצם המצוה וכהפרשת תרומה, שהרי ע"י נדרו חל עליו חובת המצוה, וממילא י"ל דהמתחרט על נדר לדבר מצוה ורוצה להפקיע ממנו חובת הנדר וחובת המצוה, צריך הוא להתחרט מעיקרא על מה שחל עליו חובת הנדר וחובת המצוה, וא"כ הרי הוא מתחרט על המצוה חיובית שאינו רוצה שתהיה עליו בגדר חיוב רק בגדר קיום. וכיון שגדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, הרי הוא תוהא בזה על הראשונות ומפסיד שכר מצוה חיובית שהיה עליו לפני התרת הנדר.

בנדרים (כג) אמרו שאפשר למסור מודעא בער"ה שכל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, ומסקינן שזה מועיל רק אם לא זכר התנאי בשעת הנדר, ובשו"ע (סימן ריא ס"ב) כתב שגם צריך לזכור את התנאי אחר שנדר תכ"ד. ואף בכגון זה כתב הרמ"א בשם מהרי"ו (סי' ב), שאין לסמוך כלל על המודעא בלי שאלת חכם כי אם לצורך גדול.

וידוע חידושם של גדולי הדור, שכל זה גבי נדר גמור, אבל בנ"מ ומנהגים טובים שמתחייב בהו בלא לשון נדר ובלא כוונה לנדור, בכה"ג אפשר לסמוך על מה שגילה דעתו במודעא שאינו רוצה כלל שיהא נדר, וכ"כ בדע"ת (סי' ריא ס"ב), שלמת חיים (סי' תסז) והובא בדרך אמונה (מתנ"ע פ"ז), מנחת שלמה (ח"א סי' צא אות כ), והגר"א קוטלר קלסיה, וכן מטו משמיה דהחזו"א, הקה"י, הגר"ז מלצר, הגריש"א, ועוד. אך דבריהם צ"ב, דמאחר שכתב הרמ"א שאין לסמוך על המודעא, במה עדיפי הני מינייהו, הרי גם אלו בכלל נדר.

והנראה בזה, דהנה יסוד **המודעא** הוא דהוי נדר בטעות כיון דשכח תנאו, וכמ"ש הר"ן (עה) וברשב"א (כג), ורעק"א (סי' ריא). ובשערי יושר (ש"ה פכ"ב) פירש דבריהם משום התרת נדרים, וע"ע בחזו"א (נדרים סימן קמג). אך מה דמהני **אמירת בלי נדר** (ככסימן רג ס"ד, רנז ס"ד, ריד ס"א), אינו מדין מודעא, אלא כמו שביארנו, דהא דא"צ בנ"מ לשון נדר "הרי עלי" הוא משום דהוי יד לנדר, וכיון שאמר בל"נ לא חל היד. וההבדל היסודי שביניהם הוא, דהמודעא **מבטלת** את הנדר, אבל אמירת בל"נ גורמת שמתחילתו אין כאן נדר. ומעתה י"ל דכל מה שהחמיר הרמ"א שלא לסמוך אמודעא, היינו רק היכא דבעינן **ביטול** הנדר, אבל מלבד ה"ביטול נדרים" שיש במודעא, משתמע מיניה גם שאינו רוצה כלל נדרים, והרי זה כאומר בפירוש בלי נדר, ומצד זה אין מקום להחמיר שלא לסמוך אמודעא.

עוד נראה, דלעולם י"ל דסמכינן אמודעא ממש, ומהני מדין טעות, דהיינו שטעה במה שלא אמר בהדיא בל"נ. ולענינינו שאינו מכוון לנדור מהני אפילו אם זוכר את תנאו, ואפילו אם לא זכר בו תכ"ד לאחר שנדר, דכיון שאין תנאו סותר את הנדר אין כאן עקירה לתנאו, ואמרין ע"ד ראשונה הוא עושה. ואע"ג שכתב הרמ"א שאין לסמוך על המודעא, י"ל דטעמו של מהרי"ו [שלא ביאר טעמו] הוא כטעמו של המהרי"ט (ח"א סוס"י ג) דאם אתה מתיר את כל הנדרים בלא התרת חכם, בודאי ינהגו קלות ראש בנדרים אפילו אם זכורים את התנאי. ומעתה י"ל, דאין לחשוש כן רק היכא שמכוון לנדור, דאז יש לפנינו "נדר" שמתבטל ויבואו להקל בנדרים, אבל היכא שלא כוון לנדור, שלא מתבטל נדר גמור לפנינו, אין כאן חשש.

אך עיקר ההיתר תמוה, דהרי השו"ע (הנ"ל) כתב בפירוש כמ"פ שצריך לומר בל"נ, ולמה לא סמך על המודעא ועל כל נדרי, ובמנחת שלמה נדחק דאירי במי שלא עשה התנאי. ועוד, שכבר הזהירנו הפוסקים לומר על כל דבר מצוה בל"נ, עיין חכמת אדם (כלל צ"א ס"ה), קשו"ע (סי' סז ס"ד), בן איש חי (ראה סי' ד), פלא יועץ (ערך נדר) ועוד. וכן המ"ב כתב הרבה פעמים דנ"מ מתחייב באמירה בעלמא ושיש לומר בל"נ, והדין דמנהג הוי נדר (עיין סימנים קנז ס"ד, קסח בה"ל ד"ה על, רלח סק"ה, שז סק"ה, תיז סק"ד, תע סק"ט, תקס"ט סק"ד, תקצז סק"ו, תרכ"ט ס"ק טז ויז, סוף הקדמת ספר ח"ת, אהבת חסד ח"ב פט"ז בהערה). וכן בשו"ת ופוסקים ראשונים ואחרונים רבים כתבו בל"נ על דברי מצוה, ודנו אם אפשר ואיך להתיר נ"מ, ואכ"מ לסופרם כי רוכלא. וכן בער"ה מתירים נ"מ, וכן המנהג. שו"ר שהגרשז"א עצמו בתשו" כ"י כתב דעדיף להחמיר ושכן המנהג (הליכות שלמה ח"א עמ"פ, ח"ב עמ"ז, שפ). אלא דצ"ב למה באמת אין להתיר לכתחילה וכסברות הנ"ל.

ונראה, דכיון שטעמו של מהרי"ו כמ"ש משום שיבואו לנהוג קלות ראש בנדרים, מעתה י"ל דכיון שהמודעא כוללת גם נ"מ (עיין חזו"א שם), יבואו לזלזל גם בנדרים גמורים, ועכ"פ יזלזלו בנ"מ שכוון בהם מפורש לנדור, וכגון "הרי עלי ללמוד". ומה"ט נראה דאף אם יאמר נוסח נפרד שכל מה שיאמר בשנה זו יהא בלי נדר, ג"כ לא מהני, מפני שעדיין יבואו לנהוג קלות ראש בנ"מ שכוון בהם לנדור, לכן צריך דוקא להסמיק ולומר בל"נ בכל אמירה ופעולה.

נדרי מצוה

כ' הרמב"ם בסה"מ מ"ע צד לקיים כל מה שקבלנו בשבועה או נדר שנה' מוצא שפתי'... והרמב"ן השיגו וכו' דהן ב' מצוות נפרדות, מוצא שפתי' הוא רק לנדרים של מצוה "מה שהאדם מחייב נפשו לתת לשם האל ית'..." והב' פרשת נדרים לא יחל דברו וכו' דהוא על נדרי הרשות. [ונפק"מ לבל תאחר ועוד, ע"ש].

ועיקר הדין דילפי' ממוצא שפתי' הוא בנדרי **הקדש וצדקה** כדאי' בר"ה ו. מוצא שפתי' זו מ"ע וכו', כאשר נדרת זה נדר, לה' אלקיך אלו חטאות ואשמות וכו' בפיק' זו צדקה.

ועי' בר"ע, א' וידר יעקב נדר וכו' שנדר מצוה בעת צרתו. ובסידור הרוקח [לד'] כ' דהיה נדר הקדש, וז"ל ויעקב נדר לתת מעשר לצרכי הבית ולזבחים שנה' בית אלקים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, ונטע שיטים למשכן...

נדרי תענית

קבלת תענית (עי' תענית יא-יב) ג"כ ביסודה היא מצד נדרי מצוה, כמ"ש הריטב"א (שם), וכ"כ הרא"ש (תענית פ"א טז) בשם הראב"ד דקבלת תענית כצדקה, ע"ש.

ועי' שו"ת חת"ס אהע"ז ח"ב קא וקרן אורה תענית יב (ד"ה אם) דקבלת תענית מדאורייתא. אך הישוע"י בסי' תקסב כ' דודאי אינה נדר גמור דאל"כ בכל תענית יהיה איסור תורה. וכ"כ הקר"ס בהל' נדרים שכל נדרי תענית מדרבנן. וכ"כ הערוה"ש (תקסב ה-ז, ע"ש שהביא כן מהרבה ראשונים) דסתם קבלת תענית אינו בכלל נדר אלא אמר הרי עלי שלא לאכול.

חלות נדרי מצוה

מלבד אלו, מבואר בגמ' נדרים ח. דשייך נדר בכל דבר מצוה [שאינו מחוייב בה] - אר"ג א"ר **האומר אשכים ואשנה** פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלקי ישראל. ועי' כלי חמדה ר"פ מטות בביאור מ"ש נדר גדול וכו' [ועי' מ"ב רחל סק"ח].

אך באמת נחלקו הראשונים בחלות נדר לעשות מצוה, כיון שנדר בסתמא ל"מ כיון שאינו על חפצא. דעת הר"ן שהכוונה היא לשבועה [שהיא על הגברא] וכ"כ התוס' והרשב"א [ועי' מ"ש בס' נדרי זריזין לבאר הגמ' דנקט לשון נדר]. וכ' בשו"ת מהר"ם פדאוהו (עט) דלדעת הר"ן בנדר ליכא שום איסור. [צינו רע"א בנה"ש חולין ב: ע"ש].

הרא"ש כ' דלאו היינו נדר ממש וכו' אלא מחשבינן ליה כאילו נדר צדקה, וכ"כ הרא"א ממיץ בתוס' שם. והחילוק בין צדקה לנדר ממש, ביאר בשערי שמועות דאיכא רק חלות נדר ולא מעשה נדר [ולכן ליכא בל יחל].

ושי' הריטב"א (על הל' הרי"ף) דהוא נדר אלא שאינו נדרי איסור אלא נדרי הקדש שמקבל עליו מצוה לעשות. ועי' מהרי"ט (ח"ב כח) שכ' דנדרי מצוה ונדרי צדקה אינן נדרים גמורים מטעם הנ"ל אלא קיומן תלוי במ"ש בפיק' זו צדקה, וסיים שם "לפי שהם דברים של מצוה מתקיימים בדיבור בלבד".

נדר במחשבה

שי' ר"ת [תוס' ע"ז לד. סד"ה מתענין] שקבלת תענית א"צ להוציא בשפתיו. והובא ברא"ש תענית פ"א יג. וכ"פ הטושו"ע באו"ח תקסב ו. ונחלקו הפוס' בזה, הט"ז כ' דלר"ת הוא בכל נדרים [וכ"כ בחי' הרי"מ י"ד יד ובית יצחק י"ד ב] ולפי הרא"ש הוא רק בתענית שהיא כקדשים (עי' שבועות כו:). משא"כ נדרי צדקה דבעי דיבור. והאב"נ י"ד שו' כ' דלר"ת הוא רק בתענית וצדקה ולא בנדרי הרשות. ועי' ישועות מלכו י"ד לט דר"ת ס"ל דתענית וצדקה הוו כקרבן.

דעת הריטב"א בשבועות כו: והרא"ש בתשו' כלל יג שנדר צדקה לא חל במחשבה. [עי' בי"ח וט"ז בסתירת הרא"ש] ועי' קצוה"ח יב א דלעולם בעינן דיבור מלבד בנדרי קרבן, ובשיח יצחק חגיגה י. כ' דגם בקדשי בדה"ב מהני.

בשו"ע חו"מ ריב ח הביא ב' הדעות, וכן הרמ"א י"ד רנח יג והכריע העיקר דמהני מחשבה. וכ"כ המ"ב תרצד סק"ו להל' דיש נדר צדקה במחשבה. ועי' דרך אמונה מתנו"ע פ"ח (צ"ה פח) בשם החזו"א דהמחשבה המחייבת היא רק על הצדקה ולא על עני מסויים.

כ' המג"א תקסב סק"א דדוקא כשקבל בלבו אבל אם רק היה בדעתו ל"ח קבלה. ובערוה"ש (לט) הגדיר שגמר בלבו ממש בהחלט כו"כ אתן לצדקה, ע"ש. ועי' בכ"ז בס' צדקה ומשפט פ"ד ד.

בשו"ע הגר"ז הל' מכירה ומתנה סעי' א כ' דאם **גמר בלבו לעשות איזו טובה לחברו** ויש בידו לעשותה, מחוייב לקיים מחשבות לבו. ועי' פתחי חושן קנינים פ"א הע"ג.

נדר ושבועה לזרזו עצמו במצוה

בנדרים ח. [וכן בחגיגה י.] אמר רב גידל א"ר מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא הא קמ"ל **דשרי ליה לאיניש לזרזי נפשיה**. ובתמורה ג: ילפי' מדכתיב ובשמו תשבע. והרמב"ם במ"ע ז הביא הגמ' בתמורה. ומיירי במצוות שמחוייב לעשות כמ"ש התוס' בנדרים (ועי' שבועות כז. תוד"ה לקיים) וכ"כ הטושו"ע.

ובס' הפלאות נדרים הק' דכיון דמושבע ועומד הרי לא חלה השבועה כלל, וא"כ היאך איכא זירוז עי"ז, וגם אמאי הגון לעשות כך. וביאר דהשבועה היא על עצם הזירוז למצוה, ולא על גוף המצוה, ע"ש עוד מה שהאריך. וכע"ז כ' העין אליהו. אך השפ"א בחגיגה י. כ' דבאמת השבועה לא חלה [כדמוכח ברש"י ותוס' בחגיגה ודלא כר"ן בנדרים], רק דע"י שמזכיר שם שמים מזדרז בנפשיה לקיים המצוה. ועי' קה"י סי' י דהזירוז כלפי ההוראת היתר לפי טעויות בנ"א שאין חיוב גמור וכדו'.

ונפסק להל' ברמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ג **ומותר לאדם להשבע** על המצוה לעשותה כדי לזרז את עצמו. ובשו"ע י"ד רג ו האומר אשנה פרק זה, וירא שמא יתרשל בדבר, שרי ליה למנדר לזרזי נפשיה. **וכן אם ירא שיתקפו יצרו** ויעבור על איזו מצוה ממצוות לא תעשה, או יתרשל מקיום מצוות עשה, **מצוה לישבע ולנדרו כדי לזרז עצמו**. והטור הסמיק ע"ז הא דאחז"ל באבות [פ"ג מ"ג] נדרים סיג לפרישות. ועי' מדרש רות ו, ז שלשה הן שבא יצרן לתוקפן ונזדרזו בשבועה יוסף ודוד ובעוז...

מצוה או רשות

נחלקו הראשונים אם נדר ושבועה לקיים את המצוה הוי מצוה או רשות. - מפ"י הרא"ש משמע דהוא רשות דפי' דבעי קרא דל"ח לתקלה. וכ"מ ברמב"ן במלחמות שבועות ספ"ג (יג:). דהדין נאמר רק דלא הוי מוציא ש"ש לבטלה. וכך לשון הרמב"ם כנ"ל דמותר להשבע על המצוה, וכ"כ הסמ"ג ע' קכג, וכ"כ הטור שכ' שרי ליה למנדר.

אבל השו"ע כ' דמצוה לישבע ולנדרו. והיא שיטת הר"ן בנדרים ח. שפי' שדבר **הגון הוא**... שהרי **דוד היה עושה כן**. וכ"כ הרשב"א שם דשרי ונכון לעשות כן ומצוה כדי שיזדרז. וכ"כ רש"י בחגיגה י. דהוא מצוה. וכ"כ הרדב"ז [ח"ג תתפ (תמא)] שאם רואה עצמו מתרשל במצוות הצדקה, מצוה עליו לומר הרי עלי כו"כ לצדקה כדי לזרז עצמו.

הבינה לעתים בדרוש סז (ח"ב עמ' שמ) ביאר דבעצם שבועה זו יש מצוה, ודקדק כן מהפס' [דמייתי בגמ'] נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך, דהיינו שיש כאן שמירת ב' מצוות, והראשונה היא בשעת השבועה שמקיים מצוה להשבע לעבודת ה'. ועי' נדרי זריזין [לרש"ק] בדף ח. דג"כ כ' כנ"ל דאיכא מצוה בעצם השבועה ופי' בזה הפס' הנ"ל שבזה שנשבעתי קיימתי המצוה לשמור משפטי חוקיך.

בדעת הרמב"ם צ"ע דאמנם בהל' שבועות (יאג, כ' כנ"ל דמותר, אך בסה"מ כ' המצוה הז' להשבע בשמו יתעלה כשנצטרך לקיים דבר, וסיים שם בגמ' בתמורה שנשבעין לקיים את המצוה, ע"ש. הרי דזו מ"ע גמורה. וע"ע מ"ש בסוף הל' נדרים (פ"ג ה"ג) מי שנדר נדרים כדי לכוון דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה נאה ומשובח, וסיים שם כולן דרך עבודה לה' הם ובנדרים אלו וכו"ב אמרו חכמים סייג לפרישות נדרים. והשו"ע י"ד רג ו הביאו והוסיף דאע"פ שהם עבודה לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהם, (ועי' ש"ס ושע"ת לר"י ש"ג עד).

גדר השבועה לזרזו עצמו

ברמב"ן במלחמות הנ"ל כ' דאין כאן שבועת ביטוי כלל, וכ"כ בפר' מטות כמו שציין רע"א בגה"ש. וכ"כ השאילתות והבה"ג ועור' [עי' עינים למשפט], וכ"כ הרא"ש נדרים ט. [ד"ה נדר] דלאו שבועה היא אלא לזרזי נפשיה. אך כתב הקצוה"ח (עג סק"ה) דרק נתמעט ממלקות אבל ודאי דאיכא דין שבועה שהרי דוד אמר נשבעתי ואקיימה וכן ממ"ש בגמ' דאיכא זירוז עי"ז ע"כ דיש כאן איסור שבועה, ע"ש. ועי' אפיקי' ים לנד, וע"ע באר יעקב שבועות סי' ל (ב). וחי' מנחת שלמה ח. ובס' ג עניני שבועת ישראל לקיים התורה בערבות מואב ובזמן עזרא ונחמיה.

עי' מאירי בנדרים ח. שחידש דאם לא קיים את המצוה עובר על השבועה משום **שבועת שוא** כיון שלא זירזתו השבועה. ועי' קה"י י' ומנחת שלמה שם שביארו שיטתו.

נושאי הפרשיות הקרובות

וישלח - התחברות לרשע
וישב - יהרג ואל יעבור
מקץ - חנוכה הלל והודאה
ויגש - עגלה ערופה

ד"ת להג"ל אפשר להניח בתיבה שבפתח אוצר הספרים "בית יוסף" רח' שדי חמד

מקום הלימוד	המסכת הנלמדת	זמן הלימוד
בוקר		
חברון גאולה	ברכות	סדר א'
מרכז ברכפלד	חושן משפט	סדר א'
יוצאי חדרה	פרק "איזהו נשך"	סדר א'
הגבעה הדרומית	שבת	סדר א'
מאור חיים	פרק "השואל"	סדר א'
שדי חמד	הלכות שבת	סדר א'
מרכז ברכפלד	מפעל הש"ס	סדר א'
הגבעה הדרומית	סוגיות תערובת בחולין	7:30-8:30
קצות החושן	גמ' קידושין	9:00-11:00
באזור שדי חמד	לימוד איטי	9:00-11:00
סוף נתיבות המשפט	גמ'	2:00-3:00
אחה"צ		
כולל בית אבא	שו"ע חושן משפט	17:00-19:00
קומפלקס שדי חמד	זבחים	16:00-19:00
ביהכ"נ קמ"ח	פסחים, ביצה	16:00-18:30
באזור הגבעה הדרומית	דף היומי	16:00-19:00
מרכז ברכפלד	שו"ע הלכות שבת	17:00-19:00
ערב		
הגבעה הדרומית	עמוד ליום כשעתיים	18:00-20:00
מרכז ברכפלד	פרק "כיצד הרגל"	שעה וחצי בין 19:00-23:00
הגבעה הדרומית	משנ"ב	בין 20:00-21:00
הגבעה הדרומית	נדרים, פרק עשירי	בין 20:00-23:00

לתרומות והנצחות: 050-4122753

גליון זה יוצא לע"נ

הקדוש רבי אריה לייביש זצ"ל בן רבי נחום אפרים שליט"א טייטלבוים
ושאר כל הקדושים שגרצחו על קידוש השם הי"ד

לע"נ חיים יהושע בן הרב לוי

לע"נ אליעזר יעקב בן הרב חיים יהושע

לע"נ רות מלכה בת יעקב לוי שמואל